

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU AB „SWEDBANK“ ATSISAKANT SUTEIKTI PASKOLĄ TYRIMO

2019 m. birželio 13 d. Nr. (19)SN-90)SP-77
Vilnius

2019 m. balandžio 11 d. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) gautas pareiškėjos (*duomenys neskelbtini*) (toliau – Pareiškėja) skundas, kuriuo buvo prašoma iširti, ar AB „Swedbank“ (toliau – Bankas), atsisakydamas suteikti Pareiškėjai paskolą būstui įsigyti, nediskriminavo Pareiškėjos dėl turimos negalios.

Pareiškėja skunde nurodė, jog į Banką dėl iš dalies valstybės finansuojamo būsto kredito suteikimo pirmą kartą kreipėsi 2018 m. vasario-liepos mėnesiais. Pareiškėjai iki pensinio amžiaus yra nustatytas 35 procentų darbingumo lygis. Pareiškėja teisės aktų nustatyta tvarka turi teisę gauti kreditą pirmam būstui įsigyti su 20 procentų valstybės subsidija. Pareiškėja teigė, jog prieš kreipdamasi dėl kredito suteikimo konsultavosi su Banko paskolų vadybininke (*duomenys neskelbtini*), atsakinga už Banko veiklą susijusią su lengvatinių paskolų suteikimu. Pateikus vadybininkei duomenis apie savo bei sutuoktinio gaunamas pajamas iš darbo užmokesčio bei duomenis apie gaunamą neįgalumo pensiją, pažymą iš savivaldybės apie šeimos sudėtį, 2018 metais Pareiškėją vadybininkė žodžiu informavo, jog Bankas gali suteikti Pareiškėjai iki 50 000 eurų kreditą. 2019 metais vadybininkė patikslino sumą, teigė, jog Pareiškėjai gali būti suteiktas 47 800 eurų kreditas. Su Banko vadybininke Pareiškėja konsultavosi 5 kartus. Paskutinės konsultacijos metu vadybininkė informavo, kad „turi geros vilties“ ir Pareiškėjai gali prašyti 50 000 eurų paskolos.

Atsižvelgiant į Banko nurodytą galimos suteikti paskolos sumą, Pareiškėja susirado norimą įsigyti 1 kambario butą ir su buto savininku pasirašė preliminarį buto pirkimo-pardavimo sutartį. Pageidaujamo įsigyti buto savininkui Pareiškėja sumokėjo 2000 eurų užstatą, kas sudaro Pareiškėjos metų darbo užmokesčio sumą. Pareiškėja kreipėsi į turto vertintojus, kurie nustatė, jog buto vertė 50 000 eurų.

Pareiškėja pristatė Banko vadybininkei visus reikalingus dokumentus. Po kelių dienų Pareiškėjai paskambino Banko vadybininkė ir pasakė, jog pagal registrų duomenis matyti, kad Pareiškėja turi du nepilnamečius vaikus, o ne vieną, kaip buvo nurodžiusi Pareiškėja. Pareiškėja vadybininkei paaiškino, jog šiuo atveju reikia remtis savivaldybės išduota ir Bankui pateikta pažyma apie šeimos sudėtį, kurioje nurodyta, kad šeimoje auga vienas nepilnametis vaikas. Pareiškėja paaiškino, jog kartu su vyru ji augina nepilnametę 17 metų dukrą. Pareiškėja yra ir dar vieno nepilnamečio vaiko – 12 metų sūnaus, kurio tėvystė nenustatyta, mama, tačiau vaikas šiuo metu Pareiškėjos šeimoje negyvena, vaikui nustatyta nuolatinė globa, globėju paskirtas trečiasis asmuo. Vaikas oficialiai nėra Pareiškėjos šeimos narys, Pareiškėja negali priimti su vaiko teisėmis susijusių sprendimų, moka vaikui 50 eurų per mėnesį išlaikymą. Pareiškėja, norėdama pateikti įrodymus apie faktinę šeimos sudėtį, Banko vadybininkei pateikė teismo sprendimą, kuriuo vaikui nustatyta nuolatinė globa. Teismo sprendime, be kitų duomenų, nurodytos aplinkybės, Pareiškėjos manymu, lėmusios Banko atsisakymą išduoti jai paskolą. Minėtame sprendime nurodyta Pareiškėjos ligos diagnozė (*duomenys neskelbtini*), duomenys apie tai, jog Pareiškėjai paskirta nuolatinė priežiūra, taip pat informacija apie tai, jog dėl ligos Pareiškėja negali tinkamai pasirūpinti sūnumi. Pareiškėjos manymu, sužinoję šias aplinkybes, Banko darbuotojai pakeitė nuomonę dėl paskolos suteikimo.

Pareiškėja teigė, jog iš būsto paskolų skyriaus viršininkės (pavardė Pareiškėjai nežinoma) sužinojo, kad „galiu nesivarginti, kad Bankas nepaskolins nieko, net 1000 eurų.“ Pareiškėja nurodė, kad jos teiginiai Banko darbuotojams, jog Bankas, dirbdamas su „socialiai jautriais projektais“, turėtų atsižvelgti į aplinkybę, jog valstybės subsidijų tikslas – padėti asmenims su negalia, o ne „ieškoti kuo pelningesnių klientų“, nepadėjo.

Pareiškėjos manymu, dėl turimos negalios ji negali pasinaudoti valstybės siūloma pagalba gauti kreditą pirmam būstui įsigyti bei prarado už norimą pirkti butą sumokėtą užstatą.

Lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – lygių galimybių kontrolierė), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 2 dalimi, 2019 m. balandžio 23 d. raštu Nr. (19)SN-90)S-332 kreipėsi į Banką, prašydama pateikti informaciją apie tai, ar Bankas gali patvirtinti skunde nurodytas aplinkybes; dėl kokių priežasčių Pareiškėjai atsisakyta išduoti lengvatinę būsto paskolą; ar Pareiškėjos negalia bei liga turėjo įtakos atsisakymui išduoti būsto paskolą; taip pat paprašyta pateikti kitą su tyrimo esme susijusią reikšmingą informaciją bei įrodymus, įskaitant Pareiškėjos Skyriui teiktus dokumentus bei Skyriaus teiktus dokumentus Pareiškėjai.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

2019 m. gegužės 9 d Tarnyboje gautame Banko rašte Nr. SR/19 nurodoma, jog 2018 m. liepos 9 d. Pareiškėja pateikė paraišką kreditui gauti, pagal kurią pageidavo 50 000 eurų lengvatinės būsto paskolos butui, esančiam (*duomenys neskelbtini*) pirkti. Kreditas prašytas 30 metų laikotarpiui su 20 procentų subsidija, į prievolę įtraukiant vyrą (*duomenys neskelbtini*). Bendros mėnesio pajamos sudarė 947 eurų, iš kurių 180 eurų darbo užmokestis, 293 eurų pensija ir 528 eurų kitos pajamos. Dėl neapkankamos informacijos ir dokumentų buvo priimtas neigiamas sprendimas, 2018 m. liepos 10 d. Pareiškėjos el. paštu paprašyta pateikti daugiau informacijos ir papildomus, pajamas pagrindžiančius dokumentus.

2018 m. liepos 12 d. Pareiškėja pateikė paraišką kreditui gauti, pagal kurią pageidavo 48000 eurų lengvatinės būsto paskolos buto pirkimui 22 metams su 20 procentų subsidija, į prievolę įtraukiant vyrą Raimondą Petraitį, nurodė bendras 947 eurų mėnesines pajamas, iš kurių 180 eurų darbo užmokestis, 239 eurų pensija ir 528 eurai kitos pajamos. Dėl nepakankamos informacijos ir dokumentų buvo priimtas neigiamas sprendimas, nes Pareiškėjos vyras nėra Banko klientas ir Bankui trūksta duomenų, būtinų sprendimui dėl kredito suteikimo priimti. 2018 m. liepos 23 d. Pareiškėjos buvo paprašyta pateikti būtiną informaciją.

2018 m. liepos 27 d. Pareiškėja pateikė paraišką kreditui gauti, pagal kurią pageidavo 53 300 eurų lengvatinės būsto paskolos buto pirkimui 21 metams su 20 procentų subsidija, nurodė bendras 959 eurų mėnesines pajamas, iš kurių 190 eurų darbo užmokestis, 239 eurų pensija ir 530 eurų kitos pajamos. Dėl nepakankamos informacijos ir dokumentų buvo priimtas neigiamas sprendimas, 2018 m. liepos 31 d. su Pareiškėja nepavyko susisiekti.

2018 m. lapkričio 15 d. Pareiškėjai suteikta bendra informacija dėl lengvatinės būsto paskolos suteikimo sąlygų, pasiūlyta pateikti paraišką.

2019 m. vasario 26 d. Pareiškėja pateikė paraišką kreditui gauti, pagal kurią pageidavo 50 000 eurų lengvatinės būsto paskolos pirmo nuosavo būsto įsigijimui (neturint nuosavybės teisų į joki kitą būstą) 19 metų su 20 procentų subsidija, nurodė bendras 1017 eurų mėnesines pajamas, iš kurių 230 eurų darbo užmokestis, 257 eurų pensija ir 530 eurų kitos pajamos. 2019 m. kovo 22 d. bendraskolio paraišką pateikė (*duomenys neskelbtini*), nurodė 500 eurų sumos mėnesinį darbo užmokestį. Dėl faktų neatitikimo sprendimo priėmimas buvo atidėtas.

2019 m. balandžio 4 d. Pareiškėja pateikė paraišką kreditui gauti, pagal kurią pageidavo 50 000 eurų lengvatinės būsto paskolos pirmo nuosavo gyvenamojo būsto įsigijimui (neturint nuosavybės teisių į jokią kitą būstą) 19 metų su 20 procentų subsidija, nurodė bendras 1017 eurų mėnesines pajamas, iš kurių 230 eurų darbo užmokestis, 257 eurų pensija ir 530 eurų bendraskolio pajamos. 2019 m. balandžio 5 d. Pareiškėjos pageidavimu pateiktas raštiškas neigiamas Banko atsakymas Nr. SR/19-7362.

2019 m. balandžio 6 d. ir 2019 m. balandžio 8 d. Pareiškėja pateikė analogiškas paraiškas kreditui gauti, pagal kurias pageidavo 49 000 eurų lengvatinės būsto paskolos pirmo nuosavo gyvenamojo būsto įsigijimui (neturint nuosavybės teisių į jokią kitą būstą) 19 metų su 20 procentų subsidija, į prievolę įtraukiant vyrą Raimondą Petraiti, nurodė bendras 593 eurų mėnesines pajamas, iš kurių 230 eurų darbo užmokestis, 253 eurų pensija ir 56 eurai kitos pajamos. Pareiškėjai pateiktas neigiamas atsakymas.

2019 m. balandžio 9 d. Pareiškėja pateikė paraišką kreditui gauti, pagal kurią pageidavo 48900 eurų lengvatinės būsto paskolos pirmo nuosavo gyvenamojo būsto (neturint nuosavybės teisių į jokią kitą būstą) 19 metų su 20 procentų subsidija, nurodė bendras 544,63 eurų mėnesines pajams, iš kurių 230,36 eurų darbo užmokestis, 257,27 eurų pensija ir 57 eurai kitos pajamos. 2019 m. balandžio 10 d. Pareiškėjai pateiktas neigiamas atsakymas.

2019 m. balandžio 11 d. Pareiškėja pateikė paraišką kreditui gauti, pagal kurią pageidavo 46 950 eurų lengvatinės būsto paskolos pirmo nuosavo gyvenamojo būsto (neturint nuosavybės teisių į jokią kitą būstą) 19 metų su 20 procentų subsidija, nurodė bendras 944,28 eurų mėnesines pajamas, iš kurių 687,01 eurų darbo užmokestis, 257,27 eurų pensija. 2019 m. balandžio 11 d. Pareiškėjos prašymu buvo pateiktas raštiškas neigiamas banko atsakymas Nr. RL-SR/19-46.

2019 m. balandžio 26 d. Pareiškėja pateikė paraišką kreditui gauti, pagal kurią pageidavo 44 000 eurų lengvatinės būsto paskolos pirmo nuosavo gyvenamojo būsto (neturint nuosavybės teisių į jokią kitą būstą) 19 metų su 20 procentų subsidija, nurodė bendras 487 eurų mėnesines pajams, iš kurių 230 eurų darbo užmokestis, 257 eurų pensija. Buvo priimtas neigiamas sprendimas.

Laikotarpiu nuo 2019 m. kovo 28 d. iki 2019 m. balandžio 3 d. Pareiškėja Bankui teikė neįgaliojo pažymėjimą, pagal kurį Pareiškėjai nustatytas 35 procentų darbingumo lygis, buto vertinimo ataskaitą, pagal kurią turto rinkos vertė yra 50 000 eurų, pažymą apie teisę į paramą būstui įsigyti, pagal kurią Pareiškėja turi teisę į 20 procentų subsidiją valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito daliai apmokėti, (*duomenys neskelbtini*) Vilniaus rajono apylinkės teismo sprendimą (*duomenys neskelbtini*) (toliau – teismo sprendimas), pagal kurią nuo Pareiškėjos atskirtas nepilnametis vaikas.

Nurodoma, jog atsakinguoju skolinimu laikoma tokia kredito davėjų skolinimo veikla, kai kredito davėjas tinkamai atlieka išsamų kredito gavėjo kreditingumo vertinimą, neprižiima pernelyg

didelės kredito rizikos, nesudaro galimybės kredito gavėjui prisiimti pernelyg didelių finansinių įsipareigojimų. Atsakingasis skolinimas remiasi šiais reikalavimais: kredito davėjas, prieš priimdamas sprendimą suteikti kreditą kredito gavėjui, remdamasis pakankama informacija ir įrodymais, visapusiškai įvertina kredito gavėjo kreditingumą, vertinami visi objektyviai numanomi reikšmingi veiksniai, atsižvelgiant į kredito gavėjo pateiktą, iš kreditingumui vertinti naudojamų registų bei informacinių sistemų gautą informaciją ir kitą kredito davėjui prieinamą informaciją, galintys turėti įtakos kredito gavėjo kreditingumui, ypač tokie kaip kredito gavėjo tvarios pajamos, jo kredito istorija, pajamų kitimo (augimo ir mažėjimo) galimybė, visi turimi finansiniai įsipareigojimai. Taigi, Bankas turi teisinį pagrindą vertinti mokumą ir kredito riziką, t. y. kreditingumą, ne tik pagal gaunamas pajamas, prievolių užtikrinimo priemones, bet ir įvertinti visas objektyviai reikšmingas aplinkybes, turinčias įtakos finansinių įsipareigojimų vykdymui.

Pareiškėja paraiškas dėl paskolos suteikimo Bankui teikė 9 kartus, jose nurodydama įvairaus dydžio pajamas, prašydama skirtingo dydžio kredito sumos, kai kuriose paraiškose sutuoktinis ir jo pajamos įtrauktos, kai kuriose ne ir t. t. Tokius prieštaravimus Bankas visada vertina labai atidžiai, juo labiau, kad toks kiekis kredito paraiškų jau savaime buvo neįprastas. Nežiūrint į tai, Bankas Pareiškėjos situaciją vertino lygiai taip pat kaip ir bet kurio kito kliento, taikydamas vienodus standartus ir taisykles. Bankas Pareiškėjos kreditingumo vertinimui surinko informaciją apie jos pajamas, įsipareigojimus ir t. t. Gautą informaciją, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymo 13 straipsniu, patikrino atitinkamuose valstybiniuose registruose ir nustatė tam tikrų prieštaravimų, kurie neatitiko Pareiškėjos paaiškinimų, norint priimti tinkamą sprendimą dėl Pareiškėjos kreditingumo vertinimo. Gautoje iš Pareiškėjos informacijoje ir informacijoje, kurią Bankas surinko iš atitinkamų valstybės registų, buvo rasta tam tikrų neatitikimų – Pareiškėjos paraiškoje buvo nurodyta, kad ji turi vieną nepilnametį vaiką (paraiškoje – išlaikytinį), kai gyventojų registro informacijoje buvo nurodyti du. Vadovaujantis Lietuvos banko patvirtintų atsakingojo skolinimo nuostatais, Bankas privalo įvertinti kredito gavėjo finansinius įsipareigojimus, namų ūkio išlaikymo išlaidas Bankas yra nustatęs vidutines grynąsias šeimos išlaidas, t. y. nustatė, kad išlaikytinių skaičius yra svarbi aplinkybės reikalaujanti papildomų kredito gavėjų resursų (išlaidų). Todėl tinkamam kreditingumo įvertinimui buvo būtina išsiaiškinti nesutapimus dėl nepilnamečių vaikų skaičiaus. Šie nesutapimai buvo paaiškinti Pareiškėjai pateikus teismo sprendimą, kuriuo vieno iš jos vaikų nuolatinė globa paskirta trečiajam asmeniui. Nors šioje nutartyje ir yra pateikta informacija, susijusi su Pareiškėjos sveikata, bei nurodyti tokie faktai, kad Pareiškėja dėl sveikatos būklės negali pasirūpinti savimi ir sūnumi, tačiau šie faktai nebuvo vertinti atliekant kreditingumo vertinimą. Banko nuomone, nepriklausomai nuo ligos ar net

neveiksnimo, asmuo gali gauti finansines paslaugas. Toks paslaugų teikimas yra galimas, tinkamai įgyvendinant Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatas, pvz., neveiksnius asmuo gali būti atstovaujamas globėjo ar turto administratoriaus. Bankas taip pat patikrino Pareiškėjos veiksnumą atitinkamame registre ir nustatė, kad neveiksnimo faktas nėra registruotas.

Bankas nurodo, kad šiuo atveju lemiamą įtaką priimant sprendimą nesuteikti kredito turėjo tik atlikto kreditingumo vertinimo rezultatai. Bankas sprendimą priėmė tik dėl to, kad Pareiškėjos pajamos buvo nepakankamos prisiimantiems įsipareigojimus vykdyti – tvariomis pajamomis pripažintos pajamos ženkliai viršijo maksimalų pagal Atsakingo skolinimo nuostatus leidžiamą pajamų ir įsipareigojimų santykį (PAR – paskolos aptarnavimo rodiklis). Pažymima, kad Pareiškėjos neįgalumo pensija buvo vertinama kaip priimtinos pajamos. Vertinant Pareiškėjos kreditingumą ir priimant sprendimą, lemiamą reikšmę turėjo tas faktas, kad anksčiau nurodytoje teismo nutartyje yra pateikta informacija apie tai, kad nors Pareiškėja ir yra ištekėjusi, tačiau su vyru gyvena atskirai. Tačiau Pareiškėjos sutuoktinis pateikė Bankui paraišką dėl kredito gavimo. Gavus teismo nutartį buvo nustatytas faktų neatitikimas, kuris reikalavo papildomų paaiškinimų, tačiau Bankas jų negavo. Banko darbuotojai keletą kartų bandė susisiekti su Pareiškėjos sutuoktiniu, tačiau bandymai buvo nesėkmingi. Esant tokiems neatitikimams ir negavus būtinų paaiškinimų, Bankas negalėjo Pareiškėjos sutuoktinio pajamų vertinti kaip tvarių, suteikiant šį kreditą, ir šios pajamos atitinkamai buvo nevertintos kaip pajamos, kurios galėtų būti skiriamos prisiimtų įsipareigojimų vykdymui. Nevertinant šių pajamų, Pareiškėjos PAR buvo 57 (vertinant paskutinius 2019 m. balandžio 26 d. paraiškoje pateiktus duomenis), kai tuo tarpu maksimalus leidžiamas PAR pagal Atsakingojo skolinimo nuostatus yra 40 procentų.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymo 12 straipsnio 6 dalimi, bankas „turi teisę suteikti kreditą kredito gavėjui tik tuo atveju, kai kreditingumo vertinimo rezultatai leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad kredito gavėjo įsipareigojimai pagal kredito sutartį, tikėtina, bus įvykdyti laikantis kredito sutartyje nustatytų sąlygų“. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, išvada, kad kredito gavėjai pagal kredito sutartį tikėtina bus įvykdyti laikantis kredito sutartyje nustatytų sąlygų, buvo negalima, ir dėl to buvo priimtas sprendimas nesuteikti kredito Pareiškėjai.

Bankas kartu su atsakymu pateikė paraiškų, Pareiškėjos teiktų Bankui, kopijas, 2019 m. balandžio 5 d. raštą Nr. SR/19-7362 Pareiškėjai dėl atsisakymo suteikti būsto kreditą, buto Žaliųjų Ežerų g. 13-20, Vilniuje, 2019 m. kovo 20 d. vertinimo ataskaitą Nr. VN-19-056, Pareiškėjos Bankui teiktą 2019 m. vasario 12 d. Vilniaus rajono savivaldybės administracijos išduotą pažymą apie teisę į paramą būstui įsigyti, Pareiškėjos Bankui teiktą teismo sprendimą dėl vaiko atskyrimo nuo motinos, vaiko nuolatinės globos nustatymo, globėjo paskyrimo, vaiko gyvenamosios nustatymo ir išlaikymo priteisimo.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo siekiama įvertinti, ar Bankas, būdamas kredito paslaugų teikėju, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas *inter alia* negalios, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriamos mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimtys, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Remiantis Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalimi, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatą, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y. aptariamam atveju – dėl negalios, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas asmuo, neturintis šio požymio.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarka nagrinėjant lygių galimybių principo pažeidimo atvejus, t. y. teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokį diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymo, kurio paskirtis – su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito teikimo sąlygas ir informavimo apie šias sąlygas reikalavimus, kredito davėjo, kredito tarpininko ir tarpusavio skolinimo platformos operatoriaus pareigas bei atsakomybę vykdant šiame

įstatyme numatytą veiklą, 2 straipsnio 11 dalyje apibrėžiama, jog kredito davėjas – tai asmuo, išskyrus fizinį asmenį ir pelno nesiekiantį juridinį asmenį, kuris verslo tikslais teikia arba įsipareigoja suteikti kreditą. Kredito gavėjas apibrėžiamas kaip fizinis asmuo, kuris siekia sudaryti arba sudaro kredito sutartį asmeninėms, šeimos, namų ūkio, bet ne verslo ar profesinėms reikmėms (2 str. 13 d.).

Remiantis Su nekilnojamoju turtu susijusio kredito įstatymo 12 straipsnio nuostatomis, prieš kredito sutarties sudarymą kredito davėjas, vadovaudamasis atsakingojo skolinimo principais ir pagal šio straipsnio 11 dalį priimtu priežiūros institucijos teisės aktu, privalo atlikti išsamų kredito gavėjo kreditingumo vertinimą. Kredito davėjas, atlikdamas kredito gavėjo kreditingumo vertinimą, turi atlikti ir kredito gavėjo sutuoktinio kreditingumo vertinimą, išskyrus atvejus, kai kreditas suteikiamas asmeniniams kredito gavėjo poreikiams ir vertinami visi finansiniai įsipareigojimai ir asmeninės kredito gavėjo pajamos.

Kreditingumo vertinimas turi būti grindžiamas šiais atsakingojo skolinimo principais (12 str. 2 d.):

1) kredito davėjas, prieš priimdamas sprendimą suteikti kreditą kredito gavėjui, įvertina kredito gavėjo kreditingumą, atsižvelgdamas į veiksnius, kurie svarbūs tikrinant, ar kredito gavėjas galės vykdyti įsipareigojimus pagal kredito sutartį, ypač į tokius kaip kredito gavėjo tvarios pajamos, jo kredito istorija, pajamų kitimo (augimo ir mažėjimo) galimybė, visi turimi finansiniai įsipareigojimai;

2) skolinimas grindžiamas kredito gavėjo finansinių įsipareigojimų pagal kredito ir kitas sutartis ir pajamų santykio ribojimu;

3) skolinimas grindžiamas bendros kredito sumos ir įkeičiamo nekilnojamojo turto rinkos vertės arba kainos santykio ribojimu ir (arba) bendros kredito sumos ir įsigyjamo nekilnojamojo turto rinkos vertės arba kainos santykio ribojimu;

4) skolinimas grindžiamas kredito sutarties trukmės ribojimu ir reguliariomis likusią gražinti kredito sumą mažinančiomis kredito įmokomis.

Kredito davėjas, vadovaudamasis atsakingojo skolinimo principais ir pagal šio straipsnio 11 dalį priimtu priežiūros institucijos teisės aktu, privalo patvirtinti kredito gavėjų kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo taisykles, kuriose būtų nustatytos kreditingumo vertinimo procedūros ir nurodyta informacija, kuria remiantis atliekamas kreditingumo vertinimas, ir jų laikytis vykdydamas kredito teikimo veiklą (12 str. 3 d.). Kreditingumo vertinimas neturi būti grindžiamas vien tik tuo, kad įkeičiamo nekilnojamojo turto vertė viršija bendrą kredito sumą, arba prielaida, kad nekilnojamojo turto vertė didės, išskyrus atvejus, kai kredito sutarties tikslas – statyti arba atnaujinti (modernizuoti) nekilnojamąjį turtą (12 str. 4 d.). Kredito davėjas turi teisę suteikti kreditą kredito gavėjui tik tuo atveju, kai kreditingumo

vertinimo rezultatai leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad kredito gavėjo įsipareigojimai pagal kredito sutartį, tikėtina, bus įvykdyti laikantis kredito sutartyje nustatytų sąlygų (12 str. 6 d.).

Pagal Lietuvos banko valdybos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutarimu Nr. 03-144 (galiojanti 2017 m. sausio 24 d. Nr. 03-22 redakcija) patvirtintų Atsakingojo skolinimo nuostatų 7 ir 8 punktus, atsakinguoju skolinimu laikoma tokia kredito davėjų skolinimo veikla, kai kredito davėjas tinkamai atlieka išsamų kredito gavėjo kreditingumo vertinimą, neprisiima pernelyg didelės kredito rizikos, nesudaro galimybės kredito gavėjui prisiimti pernelyg didelių finansinių įsipareigojimų ir neprisideda prie sisteminės rizikos susidarymo galimybės.

Atsakingasis skolinimas remiasi šiais reikalavimais:

- kredito davėjas, prieš priimdamas sprendimą suteikti kreditą kredito gavėjui, remdamasis pakankama informacija ir įrodymais, visapusiškai įvertina kredito gavėjo kreditingumą;

- vertinami visi objektyviai numanomi reikšmingi veiksniai, atsižvelgiant į kredito gavėjo pateiktą, iš kreditingumui vertinti naudojamų registrų bei informacinių sistemų gautą informaciją ir kitą kredito davėjui prieinamą informaciją, galintys turėti įtakos kredito gavėjo kreditingumui, ypač tokie kaip kredito gavėjo tvarios pajamos, jo kredito istorija, pajamų kitimo (augimo ir mažėjimo) galimybė, visi turimi finansiniai įsipareigojimai;

- kredito davėjas turi siekti, kad jo vykdoma skolinimo veikla neprisidėtų prie sisteminės rizikos susidarymo galimybės;

- skolinimas grindžiamas bendros kredito sumos (toliau – kredito suma) ir įkeičiamo nekilnojamojo turto rinkos vertės arba kainos santykio ribojimu ir (arba) kredito sumos ir įsigyjamo arba statomo nekilnojamojo turto rinkos vertės arba kainos santykio ribojimu, taikant maksimalios leistinos kredito sumos ir įkeičiamo nekilnojamojo turto vertės santykio rodiklį;

- skolinimas grindžiamas kredito gavėjo vidutinės įmokos pagal skolinius įsipareigojimus ir pajamų santykio ribojimu;

- skolinimas grindžiamas maksimalios kredito sutarties trukmės ribojimu ir reguliariomis negrąžintą kredito sumą mažinančiomis įmokomis.

Pareiškėja skunde nurodė, jog Bankas, gavęs informaciją apie jos negalią bei ligos diagnozę, priėmė neigiamą sprendimą dėl būsto kredito išdavimo. Pareiškėjos teigimu, būtent Banko sužinoti duomenys apie Pareiškėjos ligos diagnozę lėmė Banko sprendimą atsisakyti suteikti paskolą.

Tyrimo duomenimis nustatyta, jog Pareiškėja 2018 m. liepos 9 d., 2018 m. liepos 12 d., 2018 m. liepos 12 d., 2018 m. liepos 27 d., 2019 m. vasario 26 d., 2019 m. balandžio 4 d., 2019 m. balandžio 6 d., 2019 m. balandžio 8 d., 2019 m. balandžio 9 d., 2019 m. balandžio 11 d., 2019 m. balandžio 26 d. teikė

paraiškas Bankui dėl būsto kredito su 20 procentų valstybės subsidija butui (*duomenys neskelbtini*) pirkti. Kai kuriose paraiškose (pvz., 2018 m. liepos 9 d., 2018 m. liepos 12 d., 2019 m. vasario 26 d., 2019 m. kovo 22 d. bendraskolio paraiškoje, 2019 m. balandžio 4 d., 2019 m. balandžio 6 d., 2019 m. balandžio 8 d.) bendraskoliu nurodytas Pareiškėjos sutuoktinis (*duomenys neskelbtini*). Nustatyta, jog Bankas pateikė neigiamus atsakymus į nurodytas paraiškas dėl būsto kredito išdavimo.

2018 metais teiktose paraiškose nurodyta, jog Pareiškėja turi vieną išlaikytinį, 2019 metais teiktose paraiškose įrašyti duomenys, jog, Pareiškėja turi du išlaikytinius. Pareiškėjos Bankui teiktoje 2019 m. vasario 12 d. Vilniaus rajono savivaldybės administracijos Pažymoje apie teisę į paramą būstui įsigyti pažymėta, jog Pareiškėjos šeima susideda iš trijų asmenų, tarp kurių vienas nepilnametis vaikas. Teismo sprendime, kurį Pareiškėja pateikė Bankui, siekdama patikslinti informaciją apie turimą nepilnamečių išlaikytinių skaičių, nurodyta, jog Pareiškėja turi du nepilnamečius vaikus, tačiau vienas iš jų teismo sprendimu atskirtas nuo motinos, iš Pareiškėjos priteistas išlaikymas vaikui.

Bankas teiktame rašytiniame paaiškinime nurodė, jog Pareiškėja teismo sprendimą, iš kurio duomenų Bankas gavo informaciją apie Pareiškėjos ligą, pateikė Bankui tarp 2019 m. kovo 28 m. ir 2019 m. balandžio 3 d. Minėtame teismo sprendime taip pat minima Pareiškėjos ligos diagnozė bei informacija apie tai, jog Pareiškėja bei jos sutuoktinis kartu negyvena.

Pažymėtina, jog teiktame rašytiniame paaiškinime Bankas nurodė, jog atsakymą išduoti kreditą lėmė Pareiškėjos kreditingumo vertinimo rodikliai. Neigiamą atsakymą lėmė tai, jog Pareiškėjos pajamos buvo nepakankamos priimtiems įsipareigojimams vykdyti. Bankas taip pat pažymėjo, jog priimant sprendimą apie Pareiškėjos kreditingumą, įtakos turėjo informacija, jog Pareiškėja, nors ir yra ištekėjusi, tačiau su sutuoktiniu gyvena atskirai, šios informacijos Bankui patikslinti nepavyko. Bankas paaiškino, jog dėl minėtų priežasčių tik Pareiškėjos pajamos, atskirai nuo sutuoktinio pajamų, buvo vertinamos kaip tinkamos (tvarios) pajamos, iš kurių būtų vykdomi Pareiškėjos, kaip kredito gavėjos, įsipareigojimai, Bankui. Pareiškėjos pajamų bei turimų finansinių įsipareigojimų santykis viršijo Banko taikomą leistiną rodiklio santykį (t. y. pajamos buvo nepakankamos), todėl atsisakyta išduoti paskolą.

Atkreiptinas dėmesys, jog Su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog potencialaus kredito gavėjo kreditingumo vertinimas atliekamas, remiantis pakankama, proporcinga ir reikalinga informacija apie kredito gavėjo pajamas, išlaidas ir kitas finansines bei ekonomines aplinkybes. Kredito davėjas turi surinkti kredito gavėjo kreditingumo vertinimui reikalingą informaciją iš registrų ir informacinių sistemų bei kitų šaltinių, įskaitant kredito gavėją, taip pat informaciją, kurią kredito gavėjas pateikė kredito tarpininkui teikdamas prašymą suteikti kreditą. Kredito davėjas privalo patikrinti kredito gavėjo pateiktą informaciją, atlikęs patikrinimą registruose ir

informacinėse sistemose arba remdamasis pateiktą informaciją pagrindžiančiais dokumentais ar kitais įrodymais.

Remiantis minėto įstatymo 13 straipsnio 3 bei 4 dalies nuostatomis, iki kredito sutarties sudarymo kredito davėjas privalo aiškiai ir paprastai nurodyti kredito gavėjui reikiamą pateikti informaciją ir ją pagrindžiančius įrodymus, taip pat laikotarpį, per kurį kredito gavėjas turi pateikti nurodytą informaciją ir įrodymus. Toks kredito davėjo prašymas pateikti informaciją ir įrodymus turi būti proporcingas siekiamam tikslui ir turi būti prašoma tik kredito gavėjo kreditingumo vertinimui atlikti reikalingos informacijos. Siekdamas tinkamai atlikti kredito gavėjo kreditingumo vertinimą, kredito davėjas turi teisę prašyti kredito gavėjo paaiškinti jo pateiktą informaciją ir įrodymus. Kredito gavėjas privalo pateikti kredito davėjui teisingą ir išsamią informaciją, reikalingą kredito gavėjo kreditingumo vertinimui atlikti. Kredito davėjas ir kredito tarpininkas privalo informuoti kredito gavėją, kad kreditas nebus suteiktas, jeigu kredito gavėjas nepateiks prašomos informacijos ir įrodymų ir dėl to kredito davėjas negalės atlikti kredito gavėjo kreditingumo vertinimo arba kreditingumo vertinimui atlikti reikalingo duomenų patikrinimo registruose ir informacinėse sistemose.

Taigi remiantis aptartomis įstatymų nuostatomis, taip pat Lietuvos Banko valdybos patvirtintais Atsakingojo skolinimo nuostatais, konstatuotina, jog Bankas, siekdamas išsiaiškinti detalią informaciją apie Pareiškėjos ir bendras šeimos (namų ūkio) pajamas, išlaikytinių skaičių, taip pat šeimos sudėtį bei namų (šeimos) ūkyje dalyvaujančių asmenų skaičių, privalėjo gauti informaciją apie tai, ar Pareiškėja bei jos sutuoktinis veda bendrą ūkį, ar Bankas galėjo pagrįstai tikėtis, jog Pareiškėjos sutuoktinis bus tinkamas būsto kredito bendraskolis bei įsipareigojimų Bankui vykdytojas.

Atkreiptinas dėmesys, jog 2019 m. birželio 7 d. Banko atstovė telefonu Tarnybai papildomai paaiškino, jog Bankui gavus papildomą informaciją apie tai, jog Pareiškėja bei jos sutuoktinis kartu negyvena, Bankui kilo neaiškumų apie Pareiškėjos šeimos sudėtį bei Pareiškėjos bei sutuoktinio bendro ūkio vedimą, kas tiesiogiai įtakojo Pareiškėjos kreditingumo vertinimą. Banko atstovė paaiškino, jog Banko darbuotojai dėjo pastangas, jog informaciją, susijusią su Pareiškėjos ir jos sutuoktinio būsimų įsipareigojimų Bankui vykdymu, patikslintų, tačiau to padaryti nepavyko. Banko atstovės teigimu, Pareiškėjai bei jos sutuoktiniui pateikus visą Banko prašomą informaciją, Bankas galėtų pakartotinai svarstyti Pareiškėjos paraišką dėl būsto kredito suteikimo.

Pažymėtina, jog tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą, būtina išsiaiškinti, ar tam tikrą skundžiamo asmens elgesį (veiksmus ar neveikimą), kuriuo pasireiškė nepalankus poveikis skundą pateikusiam asmeniui, lėmė nukentėjusiosjo asmens savybė. Šio tyrimo atveju buvo siekiama nustatyti,

ar Pareiškėjos liga bei jos įtakota negalia buvo lemiamą priežastis, dėl kurios atsisakyta išduoti Banko kreditą.

Nagrinėjamu atveju nustatyta, jog atsisakymą išduoti Banko paskolą lėmė Pareiškėjos kreditingumo vertinimo rezultatai, tvarių pajamų, Banko vertintų kaip tinkamas finansinių įsipareigojimų vykdymui, lygis, atsižvelgiant į teisės aktuose įtvirtintus reikalavimus paskolos davėjui vykdyti atsakingo skolinimo veiklą, išsamiai įvertinti kredito gavėjo bei jo sutuoktinio finansinę padėtį bei galimybę grąžinti kreditą (Su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymo 12 str., 13 str., Atsakingojo skolinimo nuostatai). Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, nėra pagrindo konstatuoti, jog Pareiškėjos negalia lėmė Banko atsisakymą išduoti būsto kreditą.

Remiantis nurodytais argumentais, konstatuotina, jog Bankas, teikdamas kredito išdavimo paslaugas, nepadarė pažeidimo, nurodyto Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 6 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, nepasitvirtinus jame nurodytam pažeidimui.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Banko administraciją.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė